

בס"ד. ש"פ ויקהל-פקודי, פ' פרה, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חוקת התורה אשר צוה הוי' וגו'.¹ וידוע הדיוק בזה,² מהו אומרו ב"פ הוי' (וידבר הוי' גו' אשר צוה הוי'), דלכאורה, לאחרי שאומר וידבר הוי' גו', הול"ל זאת חוקת התורה אשר אני מצוה, או זאת חוקת התורה סתם, ומהו אומרו עוה"פ אשר צוה הוי'. גם צריך להבין³ בענין קריאת פרשת פרה (זאת חוקת התורה גו' ויקחו אליך פרה גו') קודם הפסח, דאיתא במדרש רבה פ' בא' על הפסוק⁴ זאת חוקת הפסח, זש"ה⁵ יהי לבי תמים בחקיך, זה חוקת הפסח וחוקת הפרה, למה ששניהן דומין זל"ז, בזה נאמר זאת חוקת הפסח, ובזה נאמר זאת חוקת התורה. ואי אתה יודע איזו חוקה גדולה מזו. משל לב' מטרונות דומות שהיו מהלכות שתיהן כאחת נראות שוות, מי גדולה מזו, אותה שחברתה מלוה אותה עד ביתה והולכת אחרי'. כך בפסח נאמר בו חוקה, ובפרה נאמר בה חוקה, ומי גדולה, הפרה, שאוכלי פסח צריכין לה, שנאמר⁶ ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת. וצריך להבין, דלכאורה, כיון שחוקת הפסח וחוקת הפרה דומין זל"ז, מה מקום לשאלה איזו חוקה גדולה מזו. גם צריך להבין בתוכן השאלה איזו חוקה גדולה מזו,⁷ דלכאורה, הרי כתיב⁸ אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותי לא תדע, ואמרו חז"ל⁹ אל תהי יושב ושוקל מצוותי של תורה, דקלות וחמורות שניהם שוין, ואילו כאן, לא זו בלבד שיושב ושוקל איזו חוקה גדולה מזו, אלא עוד זאת, שמסיים ומסיק (ע"פ המשל לב' מטרונות) שהפרה גדולה כו'.

ב) והענין הוא¹⁰, דזה ששניהן דומין היינו לפי שהם מצוות דחוקים. דהנה, מצוות בכלל הם רצון העליון, שזהו בחי' סוכ"ע,

(5) בא יב, מג.

(6) תהלים קיט, פ.

(7) חוקת יט, יז.

(8) משלי ה, ו.

(9) ראה תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

(10) בהבא לקמן — ראה סה"מ עטר"ת

ותרפ"א שם.

(1) ר"פ חוקת (יט, א"ב).

(2) לקו"ת ר"פ חוקת נו, א. שם נו, ג. ד"ה

וידבר גו' זאת חוקת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' צג ואילך).

עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' שיג ואילך).

תרפ"א (סה"מ תרפ"א ע' קצט ואילך).

(3) ראה סה"מ תרכ"ט, עטר"ת ותרפ"א שם.

(4) פי"ט, ב.

ובפרט חוקים, שלהיותם למעלה מטעם ודעת הרי הם בחי' סוכ"ע. וידוע שבחי' סוכ"ע היא למעלה מהתחלקות, וזהו החילוק בין ממכ"ע לסוכ"ע¹¹, שממכ"ע הוא באופן של התחלקות, כי בחי' ממכ"ע הוא כמארז"ל¹² מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, וכשם שהחיות המתלבש בגוף הוא באופן של התחלקות לרמ"ח אברים כו', כך גם החיות שממלא את העולם, בחי' ממכ"ע, הוא באופן של התחלקות, משא"כ בחי' סוכ"ע היא למעלה מהתחלקות. וזהו ששניהן דומין, להיותם מצוות דחוקים, שהם מבחי' סוכ"ע שלמעלה מהתחלקות.

אמנם באמת יש חילוקי מדריגות גם בבחי' סוכ"ע, וכמו שיש מקיפים כלליים ומקיפים פרטיים, דמקיף הכללי הוא בחי' עצם האור, ומקיפים פרטיים הם בחי' התפשטות כו'. וכמו כן ידוע שיש ע"ס דעיגולים, עיגול הכתר, עיגול החכמה, עיגול הבינה כו' עד עיגול המלכות. ויתירה מזה, שעיקר התחלקות המדריגות הוא בבחי' סוכ"ע דוקא, כידוע שבסוכ"ע הוא בחי' ספירות אין קץ¹³, והוא מצד פשיטות האור, דמפני שהאור פשוט בעצם, לכן הוא בבחי' ספירות אין קץ. וכידוע¹⁴ בפ"י המאמר אנת הוא חד ולא בחושבן¹⁵, דלהיותו חד בעצם, לכן כשבא באצילות ה"ה בבחי' ולא בחושבן. אבל אעפ"כ, בבחי' סוכ"ע כל המדריגות הם בבחי' א"ס ממש, וכמ"ש באדר"ז¹⁶ כהאי בוצינא דאתפשט לכל סטר ועיבר וכד תרצה למינדע לון לא תמצא אלא בוצינא בלחודוהי כו', והיינו, שיש בזה מדריגות עד אין שיעור, אלא שכל המדריגות הם בבחי' א"ס ממש¹⁴. ואינו דומה לבחי' ממכ"ע, שהתחלקות היא במדריגת האלקות גופא.

ג) ויובן זה ממש בע"ח¹⁷ דכללות ההשתלשלות נכלל בה' מדריגות, שרש נשמות גופים לבושים והיכלות, שישנם הן בכללות העולמות, והן בכל עולם בפרט. והענין בזה, שבכללות העולמות הנה שרש הוא בחי' א"ק, נשמות הם בחי' אצילות, גופים הם בחי' בריאה,

14) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קצג ואילך. הגהות לד"ה פתח אליהו שם. ועוד.

15) תקו"ז בהקדמה (ז, א).

16) בוח"ג רפח, א.

17) בסה"מ עטר"ת ותרפ"א שם מציין: ע"ח שמ"א פ"ד. והוא בעין חיים דפוס שקלאוו תק"ס. ובדפוסים שלפנינו הוא שער מ"ב פ"ב.

11) ראה לקו"ת אמור לא, ב ואילך. ובכ"מ.

12) מדרש תהלים קג, א. הובא בלקו"ת שם. ובכ"מ.

13) ראה מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קסט. ועם הגהות — אוה"ת שה"ש ח"ג ע' תתקסה ואילך. סה"מ תרנ"ז ס"ע קצא ואילך. הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ע' נו ואילך.

לבושים הם בחי' יצירה, והיכלות הם בחי' עשי'. ובכל עולם בפרט הנה שרש הוא בחי' כתר, נשמה בחי' חכמה, גופא בחי' בינה, ולבושים והיכלות הם בחי' ז"א ומלכות. והנה, גופים ונשמות הם מדריגות מובדלות זמ"ז, שגופים הם בחי' כלים ונשמות הם בחי' אורות. ועד"ז בכל עולם בפרט, שבינה (גופא) עיקרה בחי' כלים, וחכמה (נשמה) עיקרה בחי' אור, כידוע¹⁸ שבינה נקראת בית גופני לגבי חכמה, ונקראת גרמוהי לגבה, ועד"ז בנוגע ללבושים והיכלות כו'. והיינו, שהם מחולקים בעצם מדריגתם, דעם היות שכללות עולם האצילות (עולם האחדות) הוא בחי' אלקות ממש, מ"מ, זה בחי' אלקות דאור, וזה בחי' אלקות דכלים, או בחי' לבושים והיכלות. וכל זה הוא בבחי' ממכ"ע, שההתחלקות היא בעצם מדריגתם, שזה מהות אחר כו'. משא"כ בבחי' סוכ"ע, אף שישנם פרטי המדריגות דכתר כו' ומלכות, ועד לספירות אין קץ, מ"מ, הכל הוא בחי' א"ס ממש. והדוגמא לזה הוא החילוק שבין חכמה לרצון, שבחכמה (שהוא דוגמא לבחי' ממכ"ע) אינו דומה חכמה עיונית להכמת המעשה, אף ששניהם ענינם חכמה ושכל, משא"כ ברצון (שהוא דוגמא לבחי' סוכ"ע), הרי גם בעשי' יכול להיות תוקף הרצון כמו בחכמה. ועד"ז בבחי' ממכ"ע וסוכ"ע, שבבחי' ממכ"ע אינה דומה בחי' האלקות שבכלים לבחי' האלקות שבאור, משא"כ בבחי' סוכ"ע יכול להיות בחי' אוא"ס במדריגה התחתונה כמו במדריגה העליונה ממש.

וזהו שאמרו חז"ל אל תהי יושב ושוקל מצוותי של תורה, דקלות וחמורות שניהם שוין, כי, החילוק דקלות וחמורות הוא בבחי' הטעם דחכמה, אבל מצד עצם הרצון דמצוות כולם שוין. וזהו שחוקת הפסח וחוקת הפרה שתיהן דומין, מפני שמצוות בכלל וחוקים בפרט הם בחי' סוכ"ע, ששם כל המדריגות הם בשוה. ומ"מ שייך לשאול איזו חוקה גדולה מזו, כיון שגם בבחי' סוכ"ע שכל המדריגות הם בשוה, ישנם כמה מדריגות, ועד לספירות אין קץ.

ד) ומעתה יש לבאר מ"ש במדרש ואי אתה יודע איזו חוקה גדולה מזו, היינו, שחוקת הפסח וחוקת הפרה יש בכל אחת מעלה מיוחדת שבגלל זה יש מקום לומר שהיא גדולה מחברתה. ולזה צריך להמשל לב' מטרונות דומות שהיו מהלכות שתיהן כאחת נראות שוות, מי גדולה מזו, אותה שחברתה מלוה אותה עד ביתה והולכת אחרי', שמזה למדים שגדולה הפרה שאוכלי פסח צריכין לה.

(18) בסה"מ שם מצייין לע"ח שם פ"ז. ובעץ חיים שלפנינו הוא פ"ה.

ונקודת הענין בזה, שחוקת הפסח וחוקת הפרה הם כללות ענין עבודת בנ"י שבאה מצד המטה בהוספה על ההמשכה שבאה מלמעלה מצד עצמה. דהנה, תחלת הבריאה כפי שהיא מצד למעלה היא באופן דאלה תולדות השמים והארץ בהבראם¹⁹, תולדות מלא כתיב²⁰, דעולם על מילואו נברא²¹. ולאח"ז ניתוסף עוד יותר ע"י החידוש דמתן תורה, שאז התחילה עבודתם של ישראל. ובהחידוש דמ"ת גופא ישנם ב' הענינים דלוחות ראשונות ולוחות שניות, שכנגדם הם ב' אופני העבודה דצדיקים ובעלי תשובה²². וזהו ענין חוקת הפסח וחוקת הפרה, חוקת הפסח, שקשורה עם יצי"מ שאז היתה לידת עם ישראל²³, מורה על עבודת הצדיקים²⁴, וחוקת הפרה, שנאמרה למשה רבינו במענה לשאלתו בנוגע לטמא מת במה תהא טהרתו²⁵, מורה על עבודת בעלי תשובה.

(ה) **וביאור** הענין²⁶, דהנה, כללות החידוש דיצי"מ (חוקת הפסח) לגבי בריאת העולם הר"ע גילוי שם הוי', כמ"ש בתחלת סיפור גאולת מצרים וארא אל אברהם גו' בא-ל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם²⁷, וגלות מצרים היא כדי להיות גילוי שם הוי', כמ"ש בהמשך הכתוב²⁸ לכן אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי וגו', היינו, שהגאולה היא משם הוי'. והענין בזה, דהנה, בבריאת העולם כתיב²⁹ בראשית ברא אלקים, היינו, שבריאת והתהוות העולמות היא משם אלקים, שהוא מדת הצמצום וההעלם. וזהו גם ענין שם שדי, כמארז"ל³⁰ שהי' הרקיע מתמתח והולך עד שגער בו הקב"ה ואמר לו די, שזהו שם שדי, שאמר לעולמו די, שהו"ע הצמצום וההגבלה כו'. ובכללות הוא בחי' ממכ"ע שיש בו התחלקות במדריגת האלקות (כנ"ל ס"ב), ועד שגם הדרגא העליונה שבו אינה אלא מהמשכת קו דק וקצר לאחרי הצמצום הראשון שהי' באוא"ס להיות התעלמות והפסק האור כו'. אמנם, מ"ש וארא אל אברהם גו' בא-ל שדי (שגילוי זה הי' ע"י המילה, כמ"ש³¹ אני א-ל שדי התהלך לפני

(26) בהבא לקמן — ראה ד"ה וידבר גו' זאת חוקת הנ"ל (סה"מ תרכ"ט ע' צד ואילך. עטר"ת ע' שטו ואילך. תרפ"א ע' רב ואילך).
 (27) וארא ו, ג.
 (28) שם, ו.
 (29) בראשית א, א.
 (30) חגיגה יב, א. וראה גם ב"ר פ"ה, ח.
 (31) לך לך יז, א. וראה פרש"י סנהדרין קיא, א — ד"ה א-ל שדי.

(19) בראשית ב, ד.
 (20) ב"ר פ"ב, ו.
 (21) ב"ר שם. וראה שם פ"ד, ז. פ"ג, ג.
 (וביפ"ת שם).
 (22) סה"מ תרפ"ט ע' 58 (הועתק בקיצור ב"היום יום" יז תמוז). ובכ"מ.
 (23) ראה יחזקאל קאפיטל טז. תו"א ר"פ וארא.
 (24) ראה סה"מ תרנ"ב ס"ע ג.
 (25) תנחומא חוקת ו.

והי' תמים), הרי זה למעלה מגילוי שם שדי שבתחילת הבריאה. והענין בזה, דהנה, נוסף על הפירוש בשם שדי ע"ש שאמר לעולמו די (כנ"ל), יש גם הפירוש שדי באלקותו לכל ברי'³². והיינו, שבתוכה די יש ב' פירושים³³. פי' הא', לשון הגבלה ממש, שזהו"ע שאמר לעולמו די, דהיינו עד פה תבוא ולא יותר. ופי' הב', כמו די מחסורו שנאמר גבי צדקה³⁴, וכמ"ש³⁵ והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עד שיכלו שפתותיכם מלומר די³⁶, שהו"ע ריבוי ההשפעה עד שהכל יאמרו שההשפעה היא די והותר, וכמו במלאכת המשכן שנאמר³⁷ והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר. וזהו ההפרש בין שם שדי דבריאת העולם לשם שדי שנתגלה לאברהם אבינו ע"י המילה, ששם שדי דברה"ע פירושו שאמר לעולמו די, שהו"ע ההגבלה דעד פה תבוא כו', להיות העלם והסתר האור, אבל שם שדי שנתגלה לאברהם אבינו ע"י המילה פירושו שדי באלקותו לכל ברי', שענינו הוא להיות גילוי אלקות בעולם. והנה, גם גילוי אלקות שנתגלה לאברהם ע"י המילה אינו אלא שם שדי, שהוא במדידה והגבלה, היינו, דרגת האלקות ששייכת לעולם בלבד, בחי' ממכ"ע. וזהו ע"ד מ"ש די מחסורו אשר יחסר לו, אבל אעפ"כ, אין זה ענין של עשירות, אי אתה מחוייב לעשרו³⁸. ועז"נ וראו אל אברהם גו' בא-ל שדי בלבד, אבל שמי הוי' לא נודעתי להם. ואף שמצינו שגם אצל האבות נזכר שם הוי', כמ"ש³⁹ וירא אליו הוי' [ויתירה מזה, שגם בבריאת העולם נזכר שם הוי', כמ"ש¹⁹ ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים], הרי ידוע שבשם הוי' גופא יש ב' בחי', הוי' דלתתא והוי' דלעילא, ומה שנתגלה להאבות אינו אלא שם הוי' דלתתא, שאינו אמיתית שם הוי', שהוא הוי' דלעילא דוקא⁴⁰. וכדי שיהי' גילוי אמיתית שם הוי' (הוי' דלעילא), בחי' סוכ"ע, בלי גבול, צריך להיות הענין דיציאת מצרים, לצאת מהמצרים וגבולים דמציאות העולמות, שנחלקים בכללות לד' עולמות, וכנגדם הם ד' לשונות של גאולה⁴¹, שעל ידם היא היציאה מהמצרים וגבולים דד' העולמות. וזהו"ע חוקת הפסח, דפסח הוא לשון דילוג⁴², שהוא הדילוג מבחי' גבול לבחי' בלי גבול, מבחי' ממכ"ע לבחי' סוכ"ע, משם שדי לשם הוי'.

36) שבת לב, סע"ב. וש"נ.

37) פרשתנו (ויקהל) לו, ז.

38) ראה כתובות סז, ב. פרש"י עה"פ.

39) וירא יח, א.

40) ראה אוה"ת וארא ע' קיט ואילך.

41) ראה אוה"ת וארא ע' קפה.

42) פרש"י בא יב, יא. ועוד.

32) ב"ר פמ"ו, ג.

33) ראה גם אוה"ת וארא ע' קלד ואילך.

ע' קנד ואילך. סה"מ תר"ל ע' סא ואילך.

תרל"ה ח"א ע' מג ואילך. ד"ה וארא תשל"ה

(תו"מ סה"מ טבת ע' רמב ואילך).

34) פ' ראה טו, ח.

35) מלאכי ג, יו"ד.

ו) **והנה** גם חוקת הפרה הו"ע בחי' סוכ"ע, כמשנת"ל (ס"ב) שכללות ענין המצוות שהם רצון העליון ובפרט חוקים שהם למעלה מטו"ד הם בחי' סוכ"ע. והחילוק ביניהם, שחוקת הפסח הוא מה שנמשך ע"י עבודת הצדיקים, וחוקת הפרה הוא מה שנמשך ע"י עבודת הבעלי תשובה. וזהו מ"ש במדרש איזה חוקה גדולה מזו, דהנה, כתיב⁴³ גדול הוי' גו', וכיון שע"י כללות ענין החוקה (הן חוקת הפסח והן חוקת הפרה) נמשך בחי' סוכ"ע, שם הוי', נמצא, שבשניהם יש ענין הגדולה כו'. ומדייק במדרש אי אתה יודע איזה חוקה גדולה מזו, כיון שיש מעלה בזה ויש מעלה בזה. והיינו, שיש מעלה בעבודת הצדיקים (חוקת הפסח), כמ"ש⁴⁴ עם המלך במלאכתו ישבו שם, ואמרו חז"ל⁴⁵ במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים. ויש מעלה בעבודת הבעלי תשובה, כמארז"ל⁴⁶ מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם. וממשיך במדרש, משל לב' מטרונות דומות כו', מי גדולה מזו, אותה שחברתה מלוה אותה עד ביתה והולכת אחרי', כך בפסח ובפרה, מי גדולה, הפרה, שאוכלי פסח צריכין לה. והענין בזה⁴⁷, שבתחילת הבריאה, שלא הי' עדיין מציאות רע בעולם, לא הי' צורך בעבודת התשובה, ואז היתה המעלה דעבודת הצדיקים, שבהם נמלך כו', וכן לעתיד לבוא כאשר יקויים היעוד את רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁴⁸, ובמילא לא יהי' צורך במי חטאת כו', אבל עכשיו, אוכלי הפסח צריכים לפרה בכדי לטהר את הטמאים שיוכלו לעשות הפסח. וזהו גם סדר הקריאה דפרשיות אלה, שמקדימים פרשת פרה לפרשת הפסח. אמנם, בפסח מצרים לא הי' צורך בפרה, כיון שביצי"מ היו בני"י מציאות חדשה, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי⁴⁹, כמו בהתחלת הבריאה שאז היתה המעלה דעבודת הצדיקים דוקא, וכמו לעתיד לבוא, כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ⁵⁰.

(47) לשלימות הענין — ראה גם בהשיחה שלאחרי המאמר (לקמן ע' 206 ואילך).

(48) זכרי' יג, ב.

(49) יבמות כב, א. וראה לקו"ש חי"ח ע' 119.

(50) חסר סיום המאמר (המו"ל).

(43) תהלים קמה, ג. ועוד.

(44) דברי הימים"א ד, כג.

(45) ב"ר פ"ח, ז. וות רבה פ"ב, ג.

(46) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז

ה"ד.